

El periodisme compromés

PAPERS DE PREMSA — 12

Col·lecció dirigida per Emili Piera

Josep Torrent

El periodisme compromés

Introducció i selecció, Ximo Ferrandis

Pròleg, Ximo Puig

Epíleg, Emili Piera



**institutió
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació
VALÈNCIA, 2022**

Edició composta amb lletra Futura ND Bold cos 14 i Adobe Caslon Pro Regular cos 11; l'interior s'ha imprès sobre paper Printset Ivori de 90 g/m² i la coberta sobre cartolina Image Silk de 350 g/m²

© 2022, Hereus de Josep Torrent i Badia

© 2022, Lydia Garrido González i hereus de Josep Torrent i Badia, dels articles «Poder, sexo y un vídeo en Canal 9» i «El sátrapa de Burjassot»

© 2022, Ferran Bono Ara i hereus de Josep Torrent i Badia, de l'article «El fundido de Canal 9»

© 2022, de l'edició, Ximo Ferrandis

© 2022, d'aquesta edició

Institució Alfons el Magnànim

Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació

Diputació de València

Corona, 36 — 46003 València

Tel.: +34 963 883 169

contacte@alfonselmagnanim.com

www.alfonselmagnanim.net

ISBN: 978-84-7822-927-7

DL: V-1107-2022

Revisió de continguts: Esperança Costa

Disseny de la col·lecció: Vicent Ferri

Disseny de la coberta: Juanjo Gil

Fotografies de la coberta i solapa: *Josep Torrent al seu despatx en la delegació de*

El País a València, © Jesús Císcar

Maquetació: Institució Alfons el Magnànim

Impressió:  IMPREMTA
DIPUTACIÓ DE VALENCIA

Agraïments:

A Júlia i la seua família, peça fonamental en el treball de Pep.

A Levante-EMV, El País, Información, Valencia Plaza i Saó per facilitar
els materials que han fet possible aquest llibre.

Pròleg

UN TORRENT DE CARISMA

Josep. Pep. El Xino. Hi havia molts Torrents.

Estava Josep Torrent, el fi analista polític i cronista rigorós del país.

Estava Pep Torrent, la persona carismàtica amb atributs inconfusibles per a una novel·la de —posem per cas— Ferran Torrent: sàvia ironia, inimitable veu, riure contagiós, tinta a les venes i olfacte finíssim.

I estava el Xino, un amic de la trinxera periodística, una persona íntegra i lleial, devota de la política i fidel al país dels valencians i al concepte de decència pública, una magnífica companyia per a passar llargues hores de tertúlia, posem per cas a El Trencadís, amb el gel desfent-se al got.

Però tots tres —Josep, Pep i el Xino, com si foren heterònims de Fernando Pessoa— compartien una cosa: dominaven la paraula com dominaven l'escena: amb el poder que dona un intangible tan difícil de descriure com és el carisma.

Se'm fa un nuc en la gola quan recorde aquella vesprada a l'Eliana per dir-li adeu. També quan recorde l'última visita a l'hospital, amb Pep amb aquell teclat de cartró. Sempre Pep amb un teclat. Per això, preferisc no recordar-la massa. Preferisc quedar-me amb els moments plens de llum que Pep em va regalar. Escoltar la seua veu al telèfon sempre et posava de bon humor i activava el cervell. Pep era ràpid, càustic, intel·ligent. Llegir-lo al diari era, de vegades, entendre't millor a tu mateix. La seua escriptura destacava per un tret: era profunda i, alhora, directa. Sense necessitat d'enfosquir la prosa, com demanava Eugeni d'Ors. I això, aquella escriptura neta i elèctrica de Pep que tant trobem a faltar hui, responia a tres virtuts de gran periodista que ell reunia: capacitat analítica, independència i valentia.

Per a mi fou una gran impotència vore truncada la il·lusió per treballar junt amb ell en el Palau de la Generalitat, tal com estava previst i

ell havia acceptat. Anava a ser un luxe poder comptar, per al benefici de tots els valencians, amb una ment privilegiada com la seua i amb la seua capacitat de treball infatigable. Tanmateix, la vida no va permetre eixe regal. Però sí que ens va donar la seua amistat. I a través d'ella, poder aprendre una lliçó que Pep personificava. De vegades he pensat que si el Xino tenia els ulls tan estrets era de tant com s'havia rist en esta vida. Era càustic i bromista, i al mateix temps era molt seriós quan l'ocasió ho exigia. En una paraula, Pep era passional. Tot ho vivia amb passió. El periodisme, la família, l'amistat. Que els ho pregunten, si no, a Júlia, la seua dona, i també a altres insignes plomes de la premsa, com el seu estimat Xuso Civera o el desaparegut José Vicente Aleixandre, un Nano gegant. Periodistes de raça que mai moriran del tot.

Per això és tan oportú este llibre, que salva de l'oblit les cròniques fantàstiques de Josep Torrent. En este temps de febra tecnològica en l'àmbit de la comunicació, és important que les noves generacions puguem connectar amb l'estil periodístic de Josep Torrent. I que descobrisquen que cap *artilugi*, per avançat que siga, servirà de res si no es tenen aquells tres atributs que distingien a Pep: capacitat analítica, independència de criteri i una enorme valentia. Això, i un torrent de carisma etern.

XIMO PUIG

PRESIDENT DE LA GENERALITAT

Introducció

JOSEP TORRENT, UN PERIODISTA COMPROMÉS

Pep Torrent (l'Eliana, 1953 - València, 2016) forma part d'una generació de periodistes que varen lluitar tota sa vida per recuperar, conservar i augmentar les llibertats que quaranta anys de dictadura havien anul·lat. Unes llibertats sense les quals no concebia la seua terra. Com molts altres de la seua quinta, Torrent tenia una voluntat de canvi difícil d'aturar. Ho va fer, inicialment, a través de la política, com a regidor de Cultura de l'Eliana en les primeres eleccions municipals realitzades en democràcia, però, malgrat que era un animal polític, va poder amb ell el periodisme, tasca a la qual es va dedicar fins que una malaltia se'l va emportar per sempre. Un periodisme la mirada del qual era suficient per a transformar la realitat observada, tal com asseguren els científics que ocorre en la física quàntica. Era un temps, el seu, que hui ja no existeix o del que queda molt poqueta cosa, perquè ara les notícies cavalquen a lloms de Twitter, no admeten matisos i no hi ha massa espai per als que decideixen anar a contracorrent, s'entretenen matisant veritats absolutes i no s'amaguen darrere de mitges veritats.

Si el despertar periodístic té una data, en el cas de Pep aquesta és la de la seua entrada, quan només comptava vint-i-dos anys, en un despatxet del carrer del Comte Altea de València on estava la delegació del diari *Avui* l'abril del 1976, pocs mesos després de la mort de Franco. Allí, el jove Torrent es trobaria amb els seus estimats Pilar López, Vicent Aleixandre i Emili Piera —l'únic supervivent d'aquella escena i hui director d'aquesta col·lecció dedicada als il·lustres del periodisme— en un moment que marcaria la seua trajectòria vital i que el convertiria en un periodista de tinta i teclat tota la vida. S'iniciarà fent col·laboracions en *Valencia Semanal* i com a corresponsal de l'*Avui* a València, però després d'eixes primeres passes, seran la cartellera *Qué y Dónde*, *Diario de Va-*

lencia i *Noticias al Día* els escenaris del seu aprenentatge mentre en el carrer i en les reunions dels partits començava a pendre forma el que hui és el País Valencià actual. En *Levante-EMV* —on ocuparà els càrrecs de cap de secció, cap de redacció i subdirector de Política al llarg de catorze anys— i en l'edició valenciana d'*El País* —on serà delegat durant dèsset anys— serà on desenvoluparà la seua obra de maduresa. També escriurà en altres mitjans emblemàtics com *Saó* i publicarà els últims articles de la seua llarga carrera periodística en *Valencia Plaza* i *Información*. Capçaleres on farà els últims articles abans d'acceptar el càrrec de director d'Anàlisi i Prospectiva a petició del president de la Generalitat, Ximo Puig. Un càrrec que mai arribarà a ocupar perquè un càncer se l'emportarà en 2016, just quan havia decidit seguir lluitant per construir un país que portava a l'ànima i que estimava tant com a la seua família.

Fer un resum de l'obra periodística de Josep Torrent és un treball gegantí i aquesta selecció d'articles només recull una xicoteta mostra, especialment de les últimes dècades de professió. Són probablement els articles més madurs de tots. Uns anys en els quals la memòria, l'experiència i el coneixement de la societat valenciana li permeteren tindre una perspectiva única sobre el que passava al seu voltant.

El periodista aborda tots els gèneres durant la seua dilatada carrera: la notícia, la crònica, l'entrevista, l'anàlisi, l'opinió. «Encara tinc coses per contar i preguntes que fer», assegurava Pep, que fugia d'escriure *llençolades* —així li déiem als textos inacabables i enrevessats— i que mai es va veure amb ganes de fer el salt i publicar un llibre, malgrat tota la informació acumulada durant els anys de professió i el seu coneixement de la societat valenciana.

El periodista de l'Eliana sempre va tindre clares quines eren les parets mestres de les quals depenia la fortalesa o la feblesa del País Valencià: l'eix dreta-esquerra i la seua capacitat per a crear espais de consens, les caixes d'estalvi com a palanca financera d'una societat minifundista de llauradors, botiguers i xicotets empresaris i el valencianisme com les arrels que podien impedir el menyspreu per part de l'Estat. Torrent anava sempre a la cerca d'una societat que s'enlairara, per això s'indignava tant quan la política local s'enquistava en discussions de campanar

sense cap influència sobre la política de l'Estat, mentre bascos, catalans i, fins i tot gallecs i andalusos, negociaven en el Congrés dels Diputats i en el palau de la Moncloa i li passaven la factura al *Levante feliz*. «Vuelo gallináceo» va ser un titular que va encapçalar més d'una anàlisi política seua al llarg dels anys.

Els articles reproduïts a continuació no sempre segueixen un ordre cronològic, sinó més aviat temàtic. La diferència d'èpoques i de mitjans, amb llibres d'estil diferents, es deixa veure en els diferents criteris dels textos sobre les majúscules, les accentuacions i els topònims, que s'han respectat sempre que ha sigut possible amb voluntat de ser fidel a la redacció original. Potser, sembla que falten peces o que en sobren d'algunes, però això és perquè tan important, o més, va ser el seu vessant de periodista com la de director d'equips. Pep era un cap que aguantava les pressions d'allò que es coneix com els poders fàctics, que marcava la ruta per arribar a port i no perdre's enmig de la boira i que sempre disposava d'informació de primera, encara que mai li caiguessen els anells quan tocava reconèixer —poques voltes, la veritat— que l'enfocament o la informació dels seus periodistes era millor que la seua. Mai el vaig sentir queixar-se dels informes que alguns feien per desacreditar-lo, ni deixar de defensar els seus periodistes, ni tampoc el vaig veure abocar en un article la bilis que li provocava la remor malintencionada i calumniosa dels qui no suportaven informacions contrastades i opinions raonades.

L'Administració d'Eduardo Zaplana, igual que va intentar doblegar altres periodistes i mitjans dins de l'estratègia per tallar qualsevol crítica cap al president popular que aspirava a fer carrera a Madrid, li va dedicar a Torrent uns quants dossiers de queixes per tal de restar-li credibilitat. L'estratègia no va tindre èxit i Torrent va seguir fent el que considerava que havia de fer: contar el que passava. Els anys de corrupció i urbanisme salvatge durant l'etapa de Francisco Camps tampoc foren més tranquils i hi hagué qui intentà trobar-li a Torrent les pessigolles fora de la professió, com l'exvicepresident del Consell Juan Cotino, ja desaparegut, qui va arribar a «interessar-se» per l'apartament que havia comprat el periodista a Xàbia amb l'esperança (vana) de tro-

bar algun argument amb què desacreditar la fortalesa moral de la línia informativa de l'edició valenciana d'*El País*.

Aquestes i altres maniobres mai aturaren en Torrent la pulsio per a canviar les coses. Era un periodista de caràcter, que parlava tan de pressa que moltes voltes els seus interlocutors no l'entenien perquè atropellava les paraules, al qual no li tremolava la veu si calia pegar un crit perquè els seus redactors es ficaren les piles. En una època on el tabac i la cervesa o la copa en acabar formaven part de la cultura les redaccions dels diaris —hui queda tan lluny eixa època com quan es fumava en els cinemes, els autobusos o els hemicicles dels Parla-ments—, Pep combinava de manera magistral el periodisme, la política i la bona taula. Les sobretauls —moltes amb una copa final— eren l'escenari on el periodista construïa un espai de confort, on despullava informativament els seus interlocutors i s'acostava a l'ànima dels mateixos sense tots els embolcalls i les paraules buides de les declaracions públiques. Després arribava a la redacció amb la coixinera plena i començava a repartir el que havia arreplegat perquè els seus redactors escorcollaren, contrastaren per altres vies i publicaren allò que calia contar als lectors, allò que estava en una zona fosca i que calia posar a la llum.

La primera volta que Torrent va travessar la porta de la delegació del diari *El País* a la Comunitat Valenciana en 1997 —ja amb la dreta governant la Generalitat— el periodista de l'Eliana va saber que era el moment d'aprofitar tot el coneixement guanyat en comarques i en els despatsos del Cap i Casal en una redacció que treballava l'àmbit autonòmic i la clau estatal. Pep venia d'un diari ben implantat a València, on dirigia una secció de política que tenia més planes que tota l'edició valenciana d'*El País*. Així que, aconsellat per J. J. Pérez Benlloch —un dels seus mestres en una època en la qual eixes coses es tenien en compte—, Torrent es va marcar com a objectiu donar-li més agilitat a una redacció que feia un producte de qualitat però insuficientment lligat a l'actualitat i que va acabar sent referència en qüestions fonamentals, com la lluita contra la corrupció. La fi de la seua etapa periodística en *El País* va coincidir pràcticament amb els efectes devastadors d'una

triple crisi al món de la comunicació que posava un punt a banda en la història del periodisme. Per un costat, la crisi econòmica amb una caiguda brutal dels ingressos publicitaris; per l'altre la crisi tecnològica amb la irrupció d'Internet, les xarxes socials i l'anomenat periodisme ciutadà i, finalment, la crisi ideològica provocada per la globalització que animaria una recentralització empresarial i l'enfortiment de l'Estat a costa del principi de subsidiarietat. El resultat: comiats massius i tancament de redaccions per tot arreu.

En definitiva, hi ha fets i situacions d'aquest país que segurament serien difícils d'entendre sense la intervenció de Torrent per donar veu a la ciutadania, per desmuntar realitats inventades, per contar el que estava passant o per incorporar a l'agenda política temes que, d'altra manera, no hagueren estat mai presents. La visibilitat dels familiars de les víctimes de l'accident de metro de València, la lluita contra l'urbanisme salvatge, la denúncia de la corrupció política, la construcció d'espais de consens o la visibilitat en l'agenda política valenciana de qüestions com l'infrafinançament, el model d'Estat o les competències de la Generalitat no hagueren tingut la repercussió que varen tindre sense la seua participació.

D'aquesta manera, el recull de peces informatives i d'anàlisi escrites per Torrent esdevenen un exercici imprescindible per entendre un temps, no tan llunyà, que ens ha portat fins ací. Un camí amb els seus encerts i també amb les seues errades. El període que arreplega Torrent és el d'una època que comença durant la Transició política i que acaba, coincidint amb la seua mort, en la irrupció dels populismes polítics i l'aparició d'una nova agenda pública centrada en el canvi climàtic, la societat digital, l'acceleració de les desigualtats, l'esclat del feminisme i, per descomptat, l'aparició de reptes globals com la covid-19.

L'acceleració de la història ha fet que els esdeveniments s'amuntoren uns sobre d'altres hui en dia, per això cal aconsellar la lectura dels articles de Torrent com un exercici apassionant per entendre com érem i com som. Si bé és cert que han aparegut reptes nous, no és menys cert que molts sobre els quals va escriure Pep continuen vius i d'altres tornaran a plantejar-se de nou.

Els articles de Torrent s'han agrupat sota diferents epígrafs temàtics i van acompanyats d'una xicoteta introducció per tal de contextualitzar les peces i emmarcar-les en el moment. És possible que la lectora o el lector pensen que alguns escrits caldria posar-los en altre epígraf i segurament així és perquè el conjunt forma un poliedre que es pot veure des de distintes cares. De tota manera, el més important són els reflexos d'una època a la qual ens traslladen les paraules de Torrent i, sobretot, la lluita contínua per les llibertats i els drets dels valencians que continua vigent i cal no oblidar.

XIMO FERRANDIS

1. UN PAÍS

Sota aquest epígraf es recullen una sèrie d'articles on Josep Torrent analitza la situació del País Valencià: el mapa polític, la llengua, l'autogovern, les relacions amb Catalunya i la vertebració del territori —i per tant de l'existència o no d'una identitat col·lectiva—. Seran qüestions que li preocuparan al llarg de tota la seua vida periodística. Són, per a Torrent, qüestions d'estat, problemes pendents de resoldre sense els quals es fa més difícil que avance la societat valenciana. Alguns d'aquests articles tenen, fins i tot, un to editorialitzant. El ben cert és que, anys després dels seus articles, la majoria d'aquestes qüestions continuen vives i pendents de resoldre i són tan importants com fa vint anys.

Epíleg

PEP TORRENT, REALISTA AMB ESTIL



© Jesús Císcar

Pep Torrent era com el rostre que havia tingut la decència de fabricar-se i conservar. Una cara amb un toc d'adolescent en lluita contra una tempesta d'acné. No transmetia serenor sinó les sacsejades de l'ofici i la política que, en ell, anaven molt juntes.

Pep sabia combinar un pantalon verd fosc amb una camisa violeta.

Discret, barba retallada com la tanca d'un jardí francès, mirada de periodista alertat —no em fotreu!— que esguarda el món i la fauna que afirma governar-lo. Fins a l'últim moment conservà un cos sumari, funcional, del qual només brotava la recreació d'una panxeta cervesera. Un miracle donat el seu respecte per la bona taula. El periodisme és coneixement instantani i muscular, i ell no parà de muscular per un camí ascendent.

I sí, era capaç de redolar pel Parterre de València per devorar el pa calent de les notícies fresques. O de xarrar, passada la mitjanit, amb algun traficant de confidències (interessades).

Cronista i analista polític, va ser socialista en casa, al poble i en les redaccions, i no ho dissimulava. Coneixia la importància de saber i esperar i, arribada l'hora, era un predador de bancada forta, bona gana i idees fermes, una paio amb sentit de l'oportunitat. Periodista. I amic.

EMILI PIERA

Índex

PRÒLEG 9

Ximo Puig

INTRODUCCIÓ. JOSEP TORRENT, UN PERIODISTA COMPROMÉS 11

Ximo Ferrandis

1. UN PAÍS 17

1977-1989: de l'esperança a l'avorrida normalització democràtica

(*Saó* 123, 10/1989) 18

El futur del regionalisme (*Saó* 134, 10/1990) 25

Una década de Estatuto de Autonomía (*Levante-EMV*, 30/6/1992) 29

De nou l'Estatut (*Saó* 166, 9/1993) 33

Una primera toma de contacto (*Levante-EMV*, 17/12/1993) 35

L'invent valencià (*Saó* 177, 2/1994) 37

Un acuerdo necesario (*El País*, 30/6/1998) 39

El final de un largo viaje (*El País*, 13/6/2001) 41

El difícil papel de líderes autonómicos (*El País*, 2/7/2005) 43

El problema no está en Madrid (*El País*, 29/6/2014) 45

La irrelevancia [política] de los invertebrados (*Información*, 11/1/2015) 48

De aquellos polvos, estos lodos (*Información*, 5/7/2015) 58

2. INFRAESTRUCTURES I ECONOMIA 61

Todo está por hacer en el AVE (*El País*, 10/1/2001) 62

El poder bonsai (*El País*, 2/2/2007) 64

El puerto como metáfora (*El País*, 6/7/2007) 66

El agua como bandera (*El País*, 20/4/2008) 68

El desastre de Generalitat & compañía (*El País*, 27/11/2011) 71

Empresarios a la greña (*Revista Plaza*, marzo 2015) 79

3. CORRUPCIÓ I URBANISME SALVATGE 83

Ademuz, entre el miedo, la esperanza y la ambición (*Levante-EMV*, 9/2/1986) 84

«Les estrenes de Blasco» (*El País*, 4/12/2005) 88

«Con 20 planes Rabassa por vía de urgencia se solucionaría el problema de la vivienda» (*El País*, 24/12/2006) 90

Haremos lo que quieras (*El País*, 12/6/2011) 98

- «El objetivo de la investigación era dañar mi imagen» (*El País*, 12/6/2011) 107
- Tierra de saqueo (*El País*, 15/1/2012) 110
- 4. EL PARTIT POPULAR VALENCIÀ 119**
- El PP descubre el poder regional (*Levante-EMV*, 28/1/1989) 120
- Cuatro claves para entender la crisis del PP (*Levante-EMV*, 27/5/1990) 123
- «El PP debe tener autonomía política en la Comunidad Valenciana, sin salirse de los estatutos» (*Levante-EMV*, 7/2/1993) 126
- Zaplana: cal y arena (*Levante-EMV*, 4/12/1993) 130
- L'estratègia dels populars (*Saó* 188, 9/8/1995) 132
- El heredero de Zaplana (*El País*, 27/1/2002) 134
- La guerra del PP: Camps y Zaplana cara a cara (*El País*, 23/11/2003) 137
- «Dudar de Camps es miserable» (*El País*, 24/5/2009) 145
- El espejo roto de Camps (*El País*, 12/7/2009) 151
- «Sin ayuda no podemos asumir los recortes» (*El País*, 11/3/2012) 160
- La soberbia de Barberá (*Información*, 8/3/2015) 171
- 5. EL SOCIALISME VALENCIÀ 175**
- Ricard Pérez Casado: un teórico y no un gestor (*Levante-EMV*, 31/12/1988) 177
- «La dirección de la UGT ha realizado una especie de purgas políticas» (*Levante-EMV*, 21/1/1989) 178
- «No hay recetas milagrosas para nada, ni para recuperar la credibilidad entre nuestros electores» (*Levante-EMV*, 26/6/1994) 182
- Pancho Villa y el PSPV (*El País*, 20/7/2000) 187
- La tempestad (*El País*, 14/6/2009) 189
- «No voy a gobernar a cualquier precio» (*El País*, 1/6/2014) 191
- Más esperanza que euforia (*Información*, 17/5/2015) 198
- Un presidente de todos (*Información*, 26/6/2015) 201
- 6. MÉS ENLLÀ DEL BIPARTIDISME 205**
- «Esquerra Unida es un proyecto capaz de presentar una alternativa de poder» (*Levante-EMV*, 11/03/1989) 206
- Pere Mayor: «UPV no tiene la exclusiva del nacionalismo en el País Valenciano» (*Levante-EMV*, 23/4/1989) 211
- Réquiem por el CDS (*Levante-EMV*, 1/10/1991) 216
- La quincena febril (*Saó* 160, 2/1993) 218
- Podemos, Grecia y Ximo Puig (*Información*, 25/1/2015) 220

Una hipótesis sobre Ciudadanos (<i>Información</i> , 16/5/2015)	223
El pacto anti-PSOE (<i>Información</i> , 7/6/2015)	227
Recuerdos del 79 (<i>Revista Plaza</i> , junio 2015)	230
7. LA DESFETA DE LA RADIOTELEVISIÓ VALENCIANA	233
Poder, sexo y un vídeo en Canal 9 (<i>El País</i> , 21/3/2010)	234
El sátrapa de Burjassot (<i>El País</i> , 21/3/2010)	236
El fundido de Canal 9 (<i>El País</i> , 10/11/2013)	243
Y, además, chapuzas (<i>El País</i> , 1/12/2013)	251
8. LA DEFENSA DE LES LLIBERTATS	253
Desaparece el hombre puente (<i>Levante-EMV</i> , 16/1/1992)	254
Menudos tiempos (<i>El País</i> , 1/6/2001)	256
Nosotros, los que no olvidamos (<i>El País</i> , 5/5/2013)	258
EPÍLEG. REALISTA AMB ESTIL	261
<i>Emili Piera</i>	